

HELAL-HARAM BİLİNCİ

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ

“Allah’ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah’a karşı gelmekten sakının.”(Mâide 5/88)

مَا أَكَلُ أَحَدٌ طَعَامًا خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ ، وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ .
« رواه البخاري

“Hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rızık yememiştir. Allah’ın Peygamberi Dâvûd aleyhisselâm da kendi elinin emeğini yedi. ”(Buhârî, Büyû’ 15, Enbiyâ 37)

Pek Aziz ve Muhterem Müslümanlar!

Bizlere helal ve tayyib nimetler bahşeden Yüce Rabbimize sonsuz hamd-ü senalar olsun. Bizleri helalinden kazanma bilincine ulaştıran Peygamberimiz Hz. Muhammed (sas)’e, ailesine ve ashabına binlerce salat-ü selam olsun.

Yüce Rabbim bizleri ticaret ahlakına uyan, kazancını helal yollardan kazanan, haramdan kaçınan kullarından, eylesin. Cumamız mübarek olsun. Bu Cuma gününde yaptığımız yapacağımız bütün ibadet ve taatları, dua ve niyazları en güzel şekliyle kabul eylesin. Amin..

Kıymetli Kardeşlerim!

İslam’da çalışma ve helâl kazanç, tıpkı ilim gibi farz telakki edilmiş, kişinin kimseye muhtaç olmadan hayatını sürdürebilmesi, çoluk çocuğunun nafakasını temin etmek maksadıyla meşru yoldan çalışıp kazanması, ibadet ölçüsünde kutsal ve değerli bir davranış olarak kabul edilmiştir.

İslam, kazanç elde etme konusunda önemli bir ilke olan meşruiyet prensibini esas alarak; hırsızlık, gasp, faiz, kumar, rüşvet ve şans oyunları; kamu mallarını zimmete geçirmek, her türlü yolsuzluk, hileli alışveriş, müşteriye birinci kalite diye ikinci kalite mal vermek, eksik tartıp ölçmek, malı fâhiş fiyatla satmak, işçi ve memurun görevini ihmal ve terk etmesi, işverenin çalışanlara hak ettiği ücretlerini, devlete vergisini, fakire zekatını vermemesi ve kalitesiz mal üretip pahalıya satarak servet elde etmesi gibi her türlü gayri meşru kazancı yasaklamıştır.

Helal kazanç, ticari, ekonomik ve hizmet sahasında “meşru çerçevede” yapılan faaliyet sonunda elde edilen gelirdir. İslam dini “meşru çerçeve” içerisinde yapılan her türlü çalışmayı destekler; tembelliği, boş gezmeyi, dilenmeyi de yasaklar. İslam, kazanç yolları konusunda önemli bir ilke olan “meşruiyet” prensibini esas alarak hırsızlık, gasp, faiz, zina, kumar, rüşvet gibi kazanç yollarını yasaklamıştır.

Hayat, insanı geçimini temin etmek için mücadeleye mecbur bırakmaktadır. Her ne kadar rızkı veren Allah ise de onu elde etmek için çalışıp çabalamak insanoğluna düşmektedir. Dinimizde âhiret hayatını kazanma adına da olsa uzlete çekilmek, münzevi bir hayat yaşamak, dünyayı ve çalışmayı terk etmek, kısacası ruhbanlık yoktur. Ve İslâm'a göre emek, helâl kazanç ve alın teri mübarektir, mukaddestir. Müslüman, bir taraftan dünyasını kazanmak, diğer taraftan da âhireti için hazırlık yapmak durumundadır. Bundan dolayıdır ki Müslümanlar, din, dünya ayırımı gözetmeksizin iki cihan saadetine erişebilmek uğruna durmadan, yorulmadan çalışmalıdır. Zira Yüce Rabbimizin de ifade ettiği gibi,

{40} وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَىٰ (39) وَأَنْ لِّئِنْ سَأَلْتَهُ إِلَّا مَا سَعَىٰ }

“İnsan için, sadece kendi çalıştığı vardır ve çalıştığı da ileride görülecektir.” Necm, 53/39-40.

Kıymetli Kardeşlerim!

Dinimiz, meşru kazancı üç kısımda ele alır:

1. Farz olan kazanç: Kişinin kendisine, çoluk-çocuğuna, nafakası kendisine vacip olanlara ve borçlarını ödemeye yetecek kadar çalışıp kazanmasıdır ki bu farzdır. Gücü, imkanı yerinde olduğu halde çalışmaz, belirtilen ölçüdeki nafakayı kazanmazsa, günahkar olur. Yetecek kadarını kazandıktan sonra, bir senelik ihtiyacı da kazanıp depolarsa, bu da caizdir. Nitekim Rasulullah (sav) Efendimizin bu hususta tavsiyeleri olmuştur.

2. Müstehap olan kazanç: Belirtilen farz miktardan fazla kazanıp fakirleri korumak, yakınlarına yardımcı olmak ve bazı hayır kurumlarını desteklemek anlamında bir kazançtır ki bu müstehaptır. Fukahadan bazısına göre sünnettir.

3. Mübah olan kazanç: Belirtilen ölçüyü de aşp daha çok yararlı olmak ve hizmet etmek için fazla kazanmaktır ki bu mübahtır. Bunun için bir sınır belirlemeye gerek görülmemiştir. Çünkü amaç Müslümanlara ve insanlara faydalı olmak, hayırlı işleri çoğaltmak, muhtaçların yüzünü güldürmektir.

Bu üç ölçünün dışına çıkıp nefsin sınırsız isteklerini cevaplandırmak, başkalarına karşı böbürlenmek ve üstünlük sağlamak amacıyla kazanmak mekruhtur. Bunun da ötesinde İslâm'ın ve Müslümanlar'ın aleyhine kullanmak üzere mal kazanmak ve biriktirmek haramdır.

Görüldüğü gibi kazanç meşru yollardan bile olsa amaç değişince hüküm de değişiyor. Bunun aksine gayr-i meşru yollardan kazanç sağlamak ise büyük günahlardandır. İşin içine bir de kul hakkı karışırsa affolunması kabul olmayan bir günaha girilmiş olur ki-ödenmediği takdirde-kıyamette bunun hesabı pek ağır, azabı çok şiddetlidir.

Yüce Allah Nisa sûresinin 29 âyetinde:

“ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

“Ey İman edenler! Mallarınızı aranızda haksız yollarla yemeyin. Karşılıklı rızaya dayalı ticaretle yiye” buyurmak suretiyle, haksız kazancın haram olduğunu bildirmiştir. Yine aynı surenin 10. ayetinde ise, **“Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasiya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir”** buyrulurak yetim malı yemenin de ne kadar büyük bir günah ve haram olduğuna dikkat çekilmektedir.

الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوتَ

“Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiye! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır.”(Bakara 2/168; bk, Nahl, 16/116; A’raf,7/32; Bakara, 2/278-279 Maide, 5/90-91; Necm, 53/39; En’am, 6/151-153; İsra, 17/22-3.)

“ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ

“Allah’ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiye ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah’a karşı gelmekten sakının.”(Mâide 5/88) anlamındaki âyetler de yenilen rızık helal ve temiz olmasını emretmektedirler.

Allah Rasülü (sav) de şöyle buyuruyor:

مَا أَكَلُ أَحَدٌ طَعَامًا خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ ، وَإِنْ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ :
. عَمَلِ يَدِهِ « رواه البخاري

“Hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rızık yememiştir. Allah’ın Peygamberi Dâvûd aleyhisselâm da kendi elinin emeğini yedi.”(Buhârî, Büyû’ 15, Enbiyâ 37)

Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, Medineli bir sahâbî birkaç kez Hz. Peygamber'e gelerek ihtiyacını dile getirmiş ve her defasında o cömert Peygamber'den karşılıksız ikramlar alarak evine dönmüştü. Bir gün yine bir şey istemeye geldiğinde Allah'ın Elçisi (sav), *“Evinde hiçbir şeyin yok mu?”* diye sordu. Sahâbî, *“Hayır, evimde sadece bir örtü var. Bunun bir kısmını elbise olarak kullanıyor, diğer kısmını da evde altımıza seriyoruz. Bir de su içtiğimiz bir bardak var.”* diye dert yandı. Bunun üzerine Sevgili Resûl, *“Onları bana getir.”* diyerek onu evine gönderdi.

Sahâbî hemen evine gitti ve bahsettiği eşyaları getirdi. Resûlullah (sav) onun getirdiği eşyaları eline alarak orada bulunanlara, *“Kim bunları satın almak ister?”* diye sordu. Topluluk içinden birisi, *“Ben onları bir dirhem karşılığında alırım.”* diyerek öne çıktı.

Allah Resûlü (sav) iki veya üç defa, *“Kim bir dirhemden fazla verir?”* diye sorunca bir başka sahâbî, *“Ben iki dirhem veririm.”* diye ortaya atıldı.

Bunun üzerine Hz. Peygamber, adamın getirdiği eşyaları iki dirhem karşılığında satın almak isteyene verdi. Alışveriş sonucu kazandığı iki dirhemi de adama vererek, *“Bu dirhemlerin birisiyle yiyecek satın al ve ailene götür. Diğer dirhem ile de bir keser satın alıp yanıma gel.”* dedi.

Sahâbî keseri getirince Allah Resûlü ona bizzat kendi eliyle bir sap taktı ve keseri ona uzatarak, “*Git, bununla odun topla ve sat. Seni on beş gün boyunca da görmeyeyim.*” diye tembihledi.

Medineli sahâbî, Allah"ın Elçisi"nin bu emri üzerine hemen gitti ve çalışmaya koyuldu. Günlerce odun toplayıp sattı. On beş gün sonra, on dirhem biriktirmiş olarak çıkageldi. Çarşıda kazandığı paranın bir kısmı ile elbise, geri kalanı ile de ailesine yiyecek satın almıştı. On beş gün önce muhtaç bir hâlde yanına gelen ve ailesini geçindirmeyi bilemeyen bu sahâbînin ekmek parasını kazanmayı başardığını gören Resûlullah (sav), ona şu çarpıcı öğüdünü verdi: “*Bu (şekilde çalışarak başkalarına muhtaç olmadan geçinmen) senin için, kıyamet gününde yüzünde dilencilik lekesi ile gelenden daha hayırlıdır.*” (Ebû Dâvûd, Zekât, 26)

Hız. Peygamber"ın en yakınında bulunma ayrıcalığına erişmiş olan Enes"ın ağzından dinlediğimiz bu hadise, saadet çağını süsleyen kutlu hatıralardan sadece birisidir. Aynı zamanda ilhamını ilâhî kaynaktan alan eşsiz bir hayat dersidir, bildik anlatışla, "balık vermeyi değil, balık tutmayı öğretene" çarpıcı bir derstir!

Kıymetli Mü'minler!

Kişinin Allah yolunda harcayacağı para da temiz bir şekilde kazanılmış olmalıdır. Haram yollardan kazanılmış paranın hayrı olmaz. Bir insanın duasının kabul olması için de helâl gıda ile beslenmesi şarttır. Çünkü haram ile beslenenlerin duaları kabul olmaz. Sevgili peygamberimiz bu konu hakkında şöyle buyuruyorlar:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا ، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ ، فَقَالَ تَعَالَى : { يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا } وَقَالَ تَعَالَى : { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ } ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ : يَا رَبِّ يَا رَبِّ ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ ؟

Ebû Hüreyre (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “**Allah Teâlâ temizdir; sadece temiz olanları kabul eder. Allah Teâlâ peygamberlerine neyi emrettiyse mü'minlere de onu emretmiştir. Cenâb-ı Hak Peygamberlere: ‘Ey peygamberler! Temiz ve helâl olan şeylerden yiye, iyi ve faydalı işler yapın!’ buyurmuştur. Mü'minlere de: ‘Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiye’ buyurmuştur.**” Resûl-i Ekrem daha sonra şunları söyledi:

“Bir kimse Allah yolunda uzun seferler yapar. Saçı başı dağınık, toza toprağa bulanmış vaziyette ellerini gökyüzüne açarak: Yâ Rabbi! Yâ Rabbi! diye dua eder. Halbuki onun yediği haram, içtiği haram, gıdası haramdır. Böyle birinin duası nasıl kabul edilir!” (Müslim, Zekât 65. Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 3.)

“Helalinden kazan kimse Allah'ın sevgili kuludur.” (Acluni, Keşfü'l-Hafa, I, 349)

Yine kişi helal rızık için çalışmasının yanı sıra bunun için ayrıca Allah'tan yardım da istemelidir:

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ... «اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ ، وَاغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ». رواه الترمذي - . وقال : حديث حسن

Hız. Ali radyallahu anı' den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) kendisine řu duayı öğretti ve bu şekilde dua etmesini istedi: “Allahım! Bana helâl rızık nasib ederek haramlardan koru! Lutfunla beni senden başkasına muhtaç etme!” (Tirmizî, Daavât 111.)

Son olarak Allah Rasûlü (sav)’in bir uyarısıyla sohbetimize son vermek istiyorum:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُبَالِي الْمَرْءُ مَا أَخَذَ مِنْهُ أَمِنْ الْحَلَالِ أَمْ مِنَ الْحَرَامِ

Ebu Hureyre (r.a) den; Rasulullah (a.s) şöyle buyurmuştur: "Öyle bir zaman gelecek ki kişi aldıının helal mi haram mı olduına dikkat etmeyecektir. (Buhari, Büyü, 1918)

Netice olarak, basit ve geçici dünya menfaatlerimiz için sonsuza dek sürecek olan ahiret hayatımızı mahvetmeyelim. Etrafımızdaki insanların hak ve hukuklarına riayet edelim. İnsanların gözünden kaçırabildiklerimizin yanımıza kâr kalacağını hiç zannetmeyelim.

Hayatımızın her anının, kalbimizden geçen niyet, fikir ve inançlarımız da dahil olmak üzere tespit edildiğini, bütün söz, hareket, niyet ve düşüncelerimizin kayda geçtiğini ve yarın ahiret gününde bunlarla karşı karşıya kalıp hepsinden tek tek hesap vereceğimizi hiç hatırimızdan çıkarmayalım.